

Anita Szczepanek*

**AN ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS OF SKELETONS
OF THE MIERZANOWICE CULTURE PEOPLE
FROM KSIĄŻNICE, SITE 2,
PACANÓW COMMUNE, ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP**

ABSTRACT

Szczepanek A. 2014. An Anthropological Analysis of Skeletons of the Mierzanowice Culture People from Książnice, Site 2, Pacanów commune, Świętokrzyskie voivodeship. *Sprawozdania Archeologiczne* 66, 279–283.

The present anthropological analysis concerns skeletons from the graves of the Mierzanowice Culture. The grave 1 (feature 4/08) contained the bones of a male at the age of *maturus* (40–45 lat) of intra vitam body height 170–172 cm. The skeleton in feature 5/08 — grave 2 belonged to an adult individual, adult individuals were also found in feature 1/10 and 13/10.

Keywords: the Early Bronze Age, Mierzanowice culture, Książnice

Received: 05.05.2014; Revised: 11.06.2014; Accepted: 24.07.2014

Anthropological analysis is given to the skeletons from the graves of the Mierzanowice culture, an archaeological description of which is contained in an article by Stanisław Wilk *Early Bronze burial materials from site 2 in Książnice, świętokrzyskie province* published in this volume. The anthropological examination was prepared according to the classical research method used for such analysis (acc to White and Folkens 2005). The Skull indices were calculated according to R. Martin classification (Martin and Saller 1957). Approximate intra vitam body height was estimated on the basis of Formicola and Franceschi (1996) equations.

*Department of Anthropology, Institute of Zoology, Jagiellonian University, Gronostajowa 9 st., 30-387 Kraków, Poland; anita.szczepanek@uj.edu.pl

Feature 4/08 — grave 1 of the Mierzanowice culture (MC)

The grave contained the complete remains of one individual. The skull is of a massive build and was classified as long according to the cranial index (74; table 1). Its forehead is slightly slanted, the superciliary arches are prominent in the middle section with a rounded supraorbital ridge and large mastoid processes. The left one is colored by a copper compound. The outer part of the right side of the skull vault has secondary damage. *Tuberculum marginale* is present on both zygomatical bones, the nose is narrow (nasal index: 46), slightly convex in profile, orbits are high (orbital index: 87,1). The occipital bone is slightly protruding in the superior part of the squama with a distinct external occipital tuberosity and marked nuchal lines; intra-sutural bones are present in the lambdoid suture. The large intra-sutural bone is also present in the point of sagittal and lambdoid sutures junction — *os lambda*. The sagittal suture, except for sections in the vicinity of *bregma* and *lambda* points, is obliterated. The mandible is massive, with a strongly marked masseteric tuberosity and broad condyloid processes. The permanent teeth of the maxilla and the mandible are preserved:

M3	M2	M1		P1	C	I2	I1	C	P1	P2	M1	M2	M3
M3	M2	M1	P2		C	I2		C			M1	M2	M3

The teeth reveal considerable attrition. Enamel hypoplasia is visible in the form of parallel horizontal grooves on the mandibular canine teeth.

The postcranial skeleton is fairly complete, but some bones are secondary damaged. Only cervical vertebrae are well-preserved. The ossification of the apical odontoid ligament was noticed on the second cervical vertebra. There is severe secondary damaged on the thoracic vertebrae . Three secondary damaged lumbar vertebrae are present; osteophytes are visible on their bodies. Only the base of the sacrum is present the remaining part of the bone is secondary damaged. The right- and left-side of the ribs and partly secondary damaged, the body of the sternum is present. The right and left clavicles and partly damaged, both scapulas are recorded. Humeri are complete (right: 338 mm and left: 342 mm), deltoid tuberosity is strongly developed on both bones. The right and left radius posses damaged epiphyses — the right — proximal and the left — distal. The left ulna is completely preserved (285 mm), the proximal epiphysis and diaphysis of the right one is damaged. The supinator crest is strongly developed on the left ulna. The lunate bone and metacarpals as well as phalanges are present. The left and right pelvis are partly secondary damaged, the right (466 mm) and left (468 mm) femur are extant. The linea aspera and the gluteal tuberosity on both femurs are distinctly marked. Right patella is present. Crura are represented by right (396 mm) and left (396 mm) tibia and damaged at proximal epiphysis right fibula and the complete left one (390 mm). Right and left foot bones are extant.

Table 1. The skull's measurements and indices of the Individual from grave 1 of MC
Tabela 1. Pomiary i wskaźniki czaszki osobnika z grobu 1 KM

g-op	eu-eu	ft-ft	n-pr	n-ns	mf-ek	sbk-spa	apt-apt	$\frac{eu-eu}{g-op}$	$\frac{ft-ft}{eu-eu}$	$\frac{apt-apt}{n-ns}$	$\frac{sbk-spa}{mf-ek}$
189	140	98	68?	50	39	34	23	74	70	46	87,1

The preserved parts of skeleton suggest that the bones belonged to a male at the age of *maturus* (40–45 years) of intra vitam body height 170–172 cm.

Feature 5/08 — grave 2 of the Mierzanowice culture (MC)

The skeleton was left *in situ*. On the basis of parts of bones that are visible in the cross-section one could state that the remains belonged to an adult individual.

Feature 1/10

Merely some parts of the skeleton are preserved, most bones disintegrated after excavation. Very small elements of the skull vault and pieces of permanent tooth crowns are present. Pieces of maxilla with left premolar (P1, P2) and molar (M1, M2) are extant. The teeth reveal considerable attrition.

The postcranial skeleton is represented by parts of humeral diaphyses, the piece of left femur diaphysis with marked *linea aspera*, elements of right femur diaphysis, parts of tibial and fibular diaphyses.

On the basis of considerable attrition of the crowns of the teeth it could be expressed that the remains belonged to an individual at the age of *maturus*, a well developed *linea aspera* denote male.

Feature 13/10 — the Lublin-Wołyń Culture grave (cenotaph), enclosure C, probably feature 1/10 MC

The part of diaphysis with distal epiphysis of the right fibula. The small osteophyte is visible in lower part of diaphysis. Small parts of the long bone diaphyses are also present. The preserved parts of the skeleton belonged to an adult individual.

References

- Formicolla V. and Franceschi M. 1996. Regression equations for estimating stature from long bones Early Holocene European samples. *American Journal of Physical Anthropology* 100, 83–88.
- Martin R. and Saller K. 1957. *Lehrbuch der Anthropologie in systematischer Darstellung*. Stuttgart.
- White T. and Folkens P. 2005. *The Human Bone Manual*. Burlington, San Diego, London: Elsevier Academic Press.

Anita Szczepanek

ANALIZA ANTROPOLOGICZNA SZKIELETÓW LUDNOŚCI KULTURY MIERZANOWICKIEJ Z KSIĄŻNIC, STAN. 2, GM. PACANÓW, WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIE

Analiza antropologiczna obejmuje szkielety pochodzące z grobów kultury mierzanowickiej, których opracowanie archeologiczne zawarte jest w artykule Stanisława Wilka *Wczesnobrązowe materiały grobowe ze stan. 2 w Książnicach, woj. świętokrzyskie* zamieszczonym w niniejszym tomie. Opracowanie antropologiczne zostało przeprowadzone zgodnie z klasyczną metodyką badawczą stosowana w tego typu analizach (wg White, Folkens 2005), w obliczeniach wskaźników czaszki wykorzystano system klasyfikacji R. Martina (Martin, Saller 1957), obliczenia przyżyciowej wysokości ciała nastąpiło według równań V. Formiccolli i M. Franceschiego (1996).

Obiekt 4/08 — grób 1 kultury mierzanowickiej (KM)

Grób zawierał kompletne szczątki jednego osobnika. Czaszka masywnej budowy, według klasyfikacji wskaźnika szerokościowo-długościowego długa (74; tabela 1). Czoło lekko pochylone, łuki brwiowe wydatne w części środkowej, brzeg nadczołowy zaokrąglony, wyrostki sutkowate duże, lewy zabarwiony od związków miedzi. Zewnętrzna blaszka kości prawej części sklepienia czaszki jest wtórnie uszkodzona. Na obydwu kościach jarzmowych obecne *tuberculum marginale*, nos wąski (wskaźnik nosa: 46), lekko wypukły z profilu, oczodoły wysokie (wskaźnik oczodołów: 87,1). Czaszka posiada potylicę lekko wypukłą w górnej części łuski, guzowatość potyliczna zewnętrzna i kresy karkowe są wyraźnie zaznaczone, w szwie węglowym obecne kostki wstawne, występuje także duża kość wstawna w miejscu połączenia szwu strzałkowego i węglowego — *os labda*. Szew strzałkowy, za wyjątkiem odcinka w okolicy punktu *bregma*, obliterowany. Żuchwa budowy masywnej, guzowatość żwaczowa silnie zaznaczona, wyrostki kłykciowe szerokie. Zachowane są zęby stałe szczęki i żuchwy:

M3	M2	M1		P1	C	I2		I1	C	P1	P2	M1	M2	M3
M3	M2	M1	P2		C	I2			C			M1	M2	M3

Zęby wykazują silny stopień starcia. Na powierzchniach koron kłów dolnych widoczne są zmiany hypoplastyczne szkliva w postaci linii poziomych.

Szkielec postkranialny niemal kompletny, ale część kości została wtórnie uszkodzona. Dobrze zachowane są tylko kręgi odcinka szyjnego. Na drugim kręgu szyjnym zauważalne jest skostnienie więzadła wierzchołka zęba. Kręgi piersiowe są znacznie wtórnie uszkodzone.

Z odcinka lędźwiowego obecne są 3 wtórnie zniszczone kręgi, na ich trzonach widoczne są osteofity. Z kości krzyżowej zachowana podstawa, pozostała część jest wtórnie uszkodzona. Obecne są fragmenty żeber prawej i lewej strony oraz częściowo uszkodzony trzon mostka. Zachowany jest prawy i lewy obojczyk oraz częściowo wtórnie uszkodzone prawa i lewa łopátka. Kości ramienne kompletne (prawa: 338 mm i lewa: 342 mm), na obydwu kościach guzowatość naramienna jest silnie rozwinięta. Prawa i lewa kość promieniowa mają uszkodzone nasady – prawa – bliższą, a lewa – dalszą. Zachowana jest kompletna lewa kość łokciowa (285 mm), prawa ma wtórnie uszkodzony trzon i nasadę bliższą. Na lewej kości łokciowej grzebień odwracacza jest silnie rozwinięty. Obecna jest kość księżycowatą nadgarstka oraz kości śródreżca i paliczki palców. Z kończyny dolnej zachowane częściowo wtórnie uszkodzone prawa i lewa kość miedniczna oraz prawa (466 mm) i lewa (468 mm) kość udowa, na obydwu kościach kresa chropawa i guzowatość pośladowa są wyraźnie zaznaczone. Obecna jest prawa rzepka. Kości podudzia reprezentowane są przez prawą (396 mm) i lewą (396 mm) kość piszczelową oraz kość strzałkową prawą, uszkodzoną w nasadzie bliższej i kompletną – lewą (390 mm). Obecne są kości stopy prawej i lewej.

Zachowane elementy szkieletu pozwalają na ustalenie, że kości należały do mężczyzny w wieku *maturus* (40–45 lat) o przyżyciowej wysokości ciała ok. 170–172 cm.

Obiekt 5/08 – grób 2 kultury mierzanowickiej

Szkielet pozostawiony *in situ*. Na podstawie widocznych w profilu fragmentów kośćca należy stwierdzić, że szczątki należały do osobnika dorosłego.

Obiekt 1/10

Zachowane nieliczne fragmenty szkieletu, większość kości rozpadła się po podjęciu z ziemi. Z czaszki zachowane bardzo drobne fragmenty sklepienia i ułamki koron zębów stałych, fragmenty kości szczęki z koronami zębów przedtrzonowych (P1, P2) oraz trzonowych (M1 i M2) strony lewej. Zęby wykazują bardzo silny stopień starcia.

Szkielet postkranialny reprezentowany przez fragmenty trzonów kości ramiennych, fragment trzonu lewej kości udowej z zaznaczoną kresą chropawą, fragmenty trzonu kości udowej prawej, fragmenty trzonów kości piszczelowej i strzałkowej.

Na podstawie zaawansowanego starcia koron zębów należy stwierdzić, że szczątki należały do osobnika w wieku *maturus*, silny rozwój kresy chropawej wskazywałby na płeć męską.

Obiekt 13/10 – grób kultury lubelsko-wołyńskiej (cenotaf), aneks C, prawdopodobnie obiekt 1/10 kultury mierzanowickiej

Fragment trzonu z nasadą dalszą prawej kości strzałkowej. W dolnej części trzonu widoczny jest niewielki osteofit. Zachowane były także bardzo drobne ułamki kostne pochodzące z trzonu kości długiej. Fragmenty szkieletu należały do dorosłego osobnika.

